

Istraživački i Dokumentacijski Centar CENDO, Zagreb
Židovska općina Zagreb

Dr. Švob Melita

Vsako leto eno ime

Dr. Makso Grossmann

Od 2.510 Židova Hrvatske koji su poslani u Auschwitz, samo njih 27 uspjelo je preživjeti i vratiti se u Hrvatsku, među njima i dr. Makso Grossmann

---

Dr. Makso Grossmann - osnovni biografski podaci

- Dr. Grossmann Makso rodio se 15.II.1893. u Vukovaru (Jakob i Šarlota rođ. Brull)
- Gimnaziju završava u Zagrebu 1910., a studij medicine u Beču (4.VII.1916.)
- Specijalizira internu medicinu u Općoj državnoj bolnici i na Farmakološkom institutu u Beču
- U I. svjetskom ratu je mobiliziran 1917. u Vojnu bolnicu u Bršadinu
- Nakon I. svjetskog rata vraća se u Hrvatsku i radi kao asistent na Internoj klinici (od 1920. do 1928.) i u Zakladnoj bolnici.
- U studenom 1929. zapošljava se u novom Merkurovom sanatoriju (otvorenom 5. III. 1930.) i prvi je njegov ravnatelj
- U Merкуру radi sve do svibnja 1941., kada mu nacisti zabranjuju rad
- Mora se registrirati (židovski znak) zajedno sa suprugom dr. Winter-Grossmann Štefanijom i kćerkom Enom
- Prisiljen je bježati iz NDH, u Italiju, u Montecatini terme
- 1943. godine, nakon kapitulacije Italije, Nijemci ga uhvate i šalju u logor Fossoli di Capri a potom u Auschwitz
- Oslobođen je iz Auschwitzta (siječanj 1945., Crvena Armija) i angažiran u Komisiji za ispitivanje ratnih zločina u logoru
- Nakon II. svjetskog rata 1945. vraća se u Hrvatsku
- Radi do svibnja 1946. u Merkurovom sanatoriju gdje je bio ravnatelj i voditelj Internog odjela
- Nakon teške bolesti umro je u Zagrebu 20.II.1947. godine

Zakladna bolnica na Jelačićevom trgu

Zagreb u vrijeme dolaska dr. Maksa Grossmanna

Da bi se moglo cijiniti doprinos dr. Grossmana potrebno je poznavati uvjete koje su tada vladali u Hrvatskoj.

Zagreb je 1900. godine imao samo 61.002 stanovnika i dvije velike bolnice: Zakladnu bolnicu, koju je započeo župan Nikola Škrlec, a dovršio biskup Maksimilijan (otvorena 23.6.1804.) i Bolnicu Milosrdnih sestara (dr. Dragutin Schwarz) osnovanu 1846. koja postaje javnom bolnicom tek 1873.

U Zagrebu se postepeno se osnivaju druge bolnice i u čijem osnivanju i radu sudjeluje veliki broj liječnika Židova: Psihijatrijska ustanova u Vrapču (1879.), Bolnica za zarazne bolesti (1892.) ortopedski zavod Špišić (1908.), Dječji ambulatorij (gradonačelnik Amruš i dr. Žiga Schwarz),

Godine 1900. u Hrvatskoj i Slavoniji bilo je 339 liječnika, četvrtina (89) su bili Židovi.

Tek se 1891. (Hrvatski sabor) uvodi obavezno osiguranje (blagajne) za radnike, u slučaju bolesti. Tako je osnovana i Merkurova blagajna.

1873. osnovano je Hrvatsko trgovačko društvo „Merkur” s brojnim aktivnostima za svoje članstvo, a od 1903. Društvo je preuzelo i bolesničko osiguranje svojih članova.

Bolnica sestara Milosrdnica

ZAGREB - BOLNICA SS. MIL.

19. siječnja 1873. osnovano je „Hrvatsko društvo Merkur” za zaštitu trgovaca i namještenika.

Društvo osniva orkestar, zbor, trgovačku školu i knjižnicu. Nakon 1903. dobiva dozvolu za zakonito bolesničko osiguranje svojih članova.

Društvo 1929. osniva Merkurovu zadrugu za štednju i zajmove. Broj članova Društva raste na preko 25.000 u stotinjak podružnica i mjesnih zajednica. Izdaje časopis „Merkurov vjesnik”.

Tu je veliku zaslugu imao tajnik društva (od 1908.) Josip Kraus, koji je bio ravnatelj Bolesničke blagajne i inicijator gradnje „Merkurovog društvenog doma” (1914.) i „Merkurovog sanatorija”

Slika 2. Naslovnica Merkurowa vjesnika iz 1940. g.

Figure 2. Front page of Merkur's Gazette 1940.

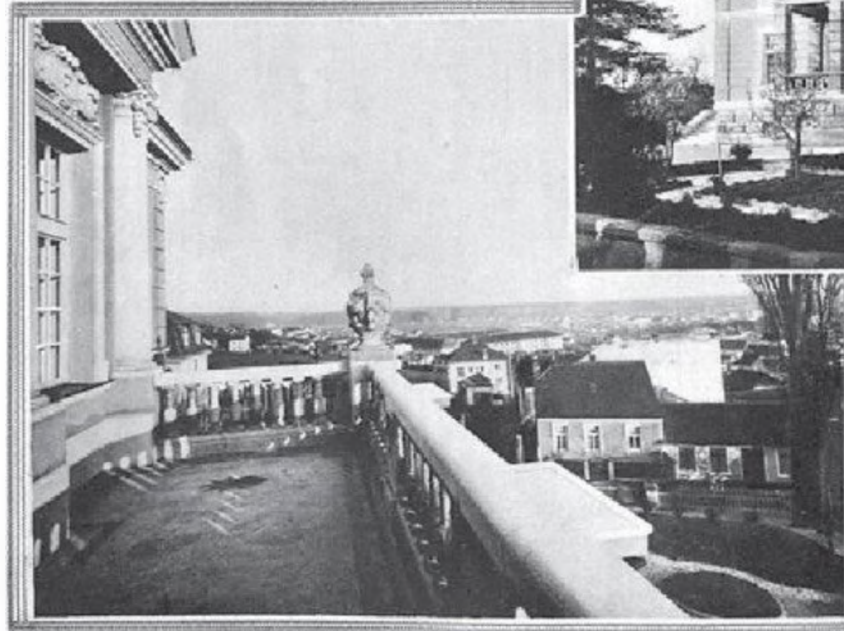
fenomenalnog značaja on je već s 19 godina postao magistrom i uživao svjetski glas. Sada je isradio svoju doktorsku disertaciju o »formulama i tablicama za ustanovljenje paraboličnih putanja« i njome u učenom svijetu pobodio najveću pozornost pa slovi kao najmladji doktor Evrope. Sada mu je 21 godina.

NOVI MERKUROV SANATORIJ

U nedjelju 5. o. mj. otvoren je na svečani način novi sanatorij društva »Merkur«. U analima društva »Merkur«.

Merkurov sanatorij na Florijanskom putu 39

Pogled s balkona sanatorija na grad

koje sada broji preko 16.000 članova, to je jedan od najvažnijih datuma. Donosimo u ovom broju snimak sanatorija, koji će za sada moći primiti oko 36 pacijenata. Međutim već je gotova građevna osnova za proširenje sanatorija tako, da će se kapacitet sanatorija povećati na 100 bolničkih kreveta. U sanatorij će se, u koliko bude raspoloživih mjesta, osim članova »Merkur« primati i privatnici. Društvo »Merkur« kao i njegova vrijedna uprava, steklo si je ovim djelom neprocjenjivih zasluga.

Dr. E.

Slika 4. Merkurov sanatorij 1930.
Svijet, 1930. g.

Figure 4. Merkur sanatorium 1930,
Svijet, 1930

Foto Firsi

- Merkurov Sanatorij imao je u početku samo Interni odjel sa 36 kreveta, Rtg. kabinet i priručni laboratorij, te dijetetsku kuhinju. Sanatorij u početku ima samo 16 zaposlenih i 3 liječnika. Neiskorišteni su kapaciteti, prazni kreveti i postavlja se pitanje rentabilnosti njegovog postojanja
- Dr. Makso Grossmann bio je ravnatelj, internist, kardiolog, poznavatelj elektrokardiografije, bolesti metabolizma te dijabetesa. U Merkuru Rtg. vodi dr. Milan Neumann, a laboratorij dr. Mihaela Pejčić Kosier
- Kako bi se sačuvao Sanatorij predlaže se proširenje njegove aktivnosti i dogradnja novih kapaciteta. U ožujku 1932. dr. Grossmann podnosi prijedlog rentabilnosti i tada je zaključeno o prvoj dogradnji sanatorija. Tako da 1934. Merkurov sanatorij ima 95 kreveta.
- Druga dogradnja je dovršena 1938. godine i tada Sanatorij ima srčanu stanicu, ginekološki odjel, rendgenski odjel, nabavljaju se medicinski aparati, u sanatoriju je dijetalna kuhinja..
- Nakon druge dogradnje Merkurov sanatorij ima 7 odjela i 203 kreveta. U sanatoriju radi 116 zaposlenika od toga 17 liječnika.
- U Merkurovom sanatoriju je do 1939. godine liječeno više od 18.000 bolesnika..

220.000 DINARA

PRILOŽENO JE DO SADA

za Merkurov sanatorij i dom

SABIRNA AKCIJA

ZAPOČETA JE POČETKOM OVE GODINE

Ova svota dokazuje, da za ogromno djelo, na kojemu danas radi Merkur, još nije dato onoliko, koliko bi se moralo dati.

Merkur danas završava u Zagrebu veličanstvenu zdravstvenu ustanovu, veliki Merkurov sanatorij za trgovačke i privatne namještenike.

Ovakovo veliko djelo ne stvara se lahko. Merkur je u izgradnju sanatorija uložio sve što je mogao, pa mu je za konačno dovršenje započete izgradnje sada hitno potrebna pomoć članova i pomoć njihovih poslodavaca. Molimo sve članove i njihove poslodavce

DA PODUPRU RAD MERKURA
DA ŽRTVUJU MA I NAJMANJI IZNOS
ZA OVO VELIKO DJELO
DA SE SVAKOM PRILIKOM SJETE MERKURA MA I NAJMANJIM DOBROVOLJNIM PRILOGOM ZA

MERKUROV SANATORIJ I DOM

Omogućite Merкуру dovršenje započete dogradnje

OTKUPOM MARKICA

Markica sanatorija
10 dinara

Tko brzo
pomaže
dvostruko
pomaže!

Markica doma
2 dinara

Prijedlog za nadogradnju sanatorija i proširenje djelatnosti daje dr. Grossmann, te je 1930. postignut dogovor s ing. Herman Kosarom (1931.)

U ožujku 1932. dr. Grossmann je podnio prijedlog rentabilnosti i tada je zaključena konačna dogradnja sanatorija. Tako da od 1934. Merkurov sanatorij ima 95 kreveta

Dogradnja Sanatorija – prijedlozi dr. Grossmanna

- Kako bi se sačuvao Sanatorij predlaže se proširenje njegove aktivnosti i dogradnja novih kapaciteta
- U ožujku 1932. dr. Grossmann podnosi prijedlog rentabilnosti i tada je zaključena prva dogradnja sanatorija. Tako da 1934. Merkurov sanatorij ima 95 kreveta.
- Druga dogradnja dovršena je 1938. godine i tada Sanatorij ima srčanu stanicu, ginekološki odjel, rendgenski odjel, nabavljaju se medicinski aparati, u sanatoriju je dijetalna kuhinja ...
- Nakon druge dogradnje Merkurov sanatorij ima 7 odjela i 203 kreveta. U sanatoriju radi 116 zaposlenika, od toga 17 liječnika.
- U Merkurovom sanatoriju je do 1939. godine liječeno više od 18.000 bolesnika

Merkurov sanatorij” je svečano otvoren 5. siječnja 1930. godine u adaptiranoj Pogorelčevoj vili na Florijanskom putu (danas Zajčeva ulica).

Dr. Grossmann kao liječnik i stručnjak

- Dr. Makso Grossmann bio je ravnatelj Merkurovog sanatorija
- Bio je internist, kardiolog, poznavatelj elektrokardiografije, bolesti metabolizma, dijabetesa.
- Istraživao je kliničku farmakologiju, duljinu života, medicinske aspekte životnog osiguranja.
- Dr. Grossmana smatraju jednim od najboljih internista Hrvatske, koji je imao velike pedagoške i predavačke sposobnosti.
- Napisao je oko 80 radova i dvije knjige, a pisao je na svim svjetskim jezicima .
- Dr. Grossmann bio je dva mjeseca na studijskom putovanju u Francuskoj gdje se usavršavao iz kardiologije te u Merкуру osniva prvu „srčanu stanicu” .
- Bio je docent na Ekonomsko-komercijalnoj visokoj školi kolegij: Suvremeni problemi u odnosu prema narodnom gospodarstvu.

PIJUS DR. M. GROSSMANN

O DEBLJANJU I MRŠAVLJENJU

*Kako se regulira
tjelesna težina
odraslih i djece.
S uputama
za prehranu i
priredbu hrane.*

ZDRAVSTVENA BIBLIOTEKA MINERVE

MEDICINSKA BIBLIOTEKA

SVRZAK 31-08.

BUBREŽNE BOLESTI.

IL DIO.

Dr. MAKSO GROSSMANN
PRIMARU „MERKUROVOG LABORATORIA“

Dr. ARPAD HAHN
KLINIČKI LIJEČNIK,
ZAGREB.

Cijena Din 02-

1933
NARIČKOM „LIJEČNIČEVO VJESNIKA“ ZAGREB

LIJEČNIČKI VJESNIK

OOD. LXIX.

ZAGREB, LIPANI-SRPANJ 1947.

BROJ 6-7

IN MEMORIAM Prim. Dr. MAKSO GROSSMANN

Nakon pretrpljenih patnja u hitlerovskim logorima, teško i željno očekujući nov život u nacizmu i enklavnoj demovici, umro je nakon duge i teške bolesti prim. dr. Makso Grossmann, jedan od naših vodećih internista. Umro je u času kad je mislio da posveti sve svoje snage i velike interdisciplinarno iskustvo za dobro naših naroda i napredak naše medicine.

Dr. Makso Grossmann rođen se u Vukovaru 15. II. 1893. Već u srednjoj školi pokazao je mnogo interesa za prirodne nauke i jeziku i po svršetku realne gimnazije u Zagrebu upisao se na Medicinski fakultet u Beču, gdje je promovirao 4. VII. 1916.

Poslije završenih studija postao je sekundarnim liječnikom na 1. Medicinskom odjelu u opće drzavne bolnice u Beču (šef prof. dr. Pal), ostao je tamo do 1917. kad je mobiliziran. Za vrijeme boravka u Beču radio je mnogo u farmakološkom zavodu prof. Hansa Horst-Mayera, i zapravo je jedna od najznačajnijih crta u medicinskom radu dr. Grossmanna njegovo veliko poznavanje farmakologije, kojom se on bavio i u toku svoga kliničkog rada. Veći dio Grossmannovih kliničkih radova usko je povezan s farmakološkim ispitivanjima kod bolesničkog kreveta. Po svršetku rata postavljen je 1. III. 1920. asistentom u Medicinsku kliniku i prema tome je dr. Makso Grossmann bio jedan od prvih asistenata Medicinskog fakulteta u Zagrebu.

Njegov boravak na klinici bio je veoma plodonosan i značajan za našu internu medicinu.

Dr. Makso Grossmann spada bez ikakve sumnje u red naših najboljih i najplodnijih medicinskih pisaca. Za vrijeme boravka u klinici, to jest sve do godiša 1938., objavio je oko 40 stručnih radova.

Usatof njegovoj odličnoj spremi na polju zaturne medicine te usatof veličan pedagoški i predavački sposobnostima, život Maksa Grossmanna u klinici bio je vezan sa niz teških ličnih trenutaka, sa borbu, koja je bila tako reći više nego karakteristična za ostatak naše prilike. U naponu avoga medicinskog stvaranja i to u trenutku kad se očekivalo, da će primiti priznanje za svoj naučni i stručni rad te za svoje sposobnosti, slijecem okolnosti, a zahvaljujući postupku stanovnih svojih kliničkih kolega, Makso Grossmann bude usatof tome, što je bio najstariji asistent i najviše sprema i sposobnosti, reduiran iz tzv. budžetkih razloga. Makso Grossmann nije bio burban čovjek, on se povlačio iz klinike, premda mu je stavljeno na volju, da može i nadalje ostati na klinici kao volonteri asistent. Pod takvim okolnostima Grossmann nije više mogao ostati na Medicinskoj klinici, već postaja, iako uz velike smetnje, vršiocem dužnosti šefa internog odjela tadašnje Zakladne bolnice. U studenom 1929. god. postao je šefom internog odjela sanatorija Merkur, gdje je bio povremeno i ravnatelj. Na toj je dužnosti ostao sve do srpnja 1941. god., kad je pred očajem talizma i okupacije emigrirao iz zemlje. Neko se vrijeme oklonuo u inozemstvo, no 1943. god. odveo su ga Nijemci u logor Gwintocin, gdje je bio do god. 1944., kad ga je oslobodila Crvena Armija, koju je uvijek spominjao sa mnogo zahvalnosti.

Makso Grossmann pisao je na svima svjetkim jezicima, u mnogim domacim i stranim časopisima. Promotivši njegove radove, kojih ima oko 80, potrebno je još jednom naglasiti, da je dominantna i karakteristična crta njegovih radova veliko farmakološko znanje. Predaleko bi nas odvelo kad bismo htjeli pojedinačno prikazati sve njegove radove. On je pisao o likovnom djelovanju kofeina, kelnina, papaverina, o djelovanju kamfora, inzulina, o hemoklasičnoj krizi i t. d. Njegov radost o značenju i načinu aplikacije nitrita kod anginoznih staza udio su u udžbenik farmakologije Mayer-Gottlieb-a, a spominju se i u mnogim drugim inostranim radovima.

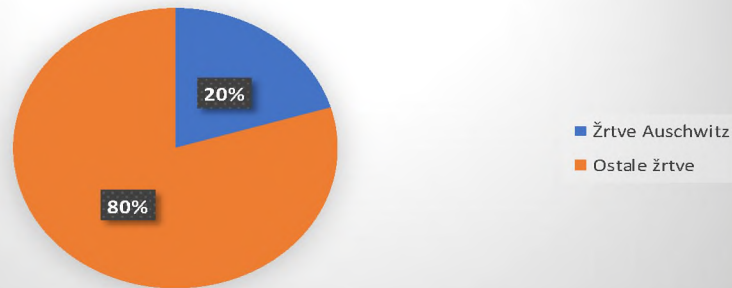
- Dr. Grossmann se nakon povratka iz Auschwitza opet zapošljava u Merkurovom sanatoriju te je od 1945. do svoje smrti 1947. vodio njegov interni odjel i bio je i ravnatelj.
- Umro je u Zagrebu 20. II. 1947. nakon duge i teške bolesti i pretrpljenih patnji u logoru
- U Liječničkom vjesniku za lipanj-srpanj 1947. dr. Arpad Hahn piše „In memoriam“

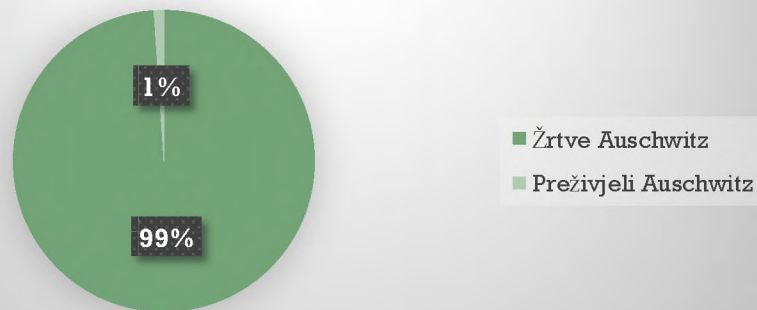

Auschwitz udio žrtava

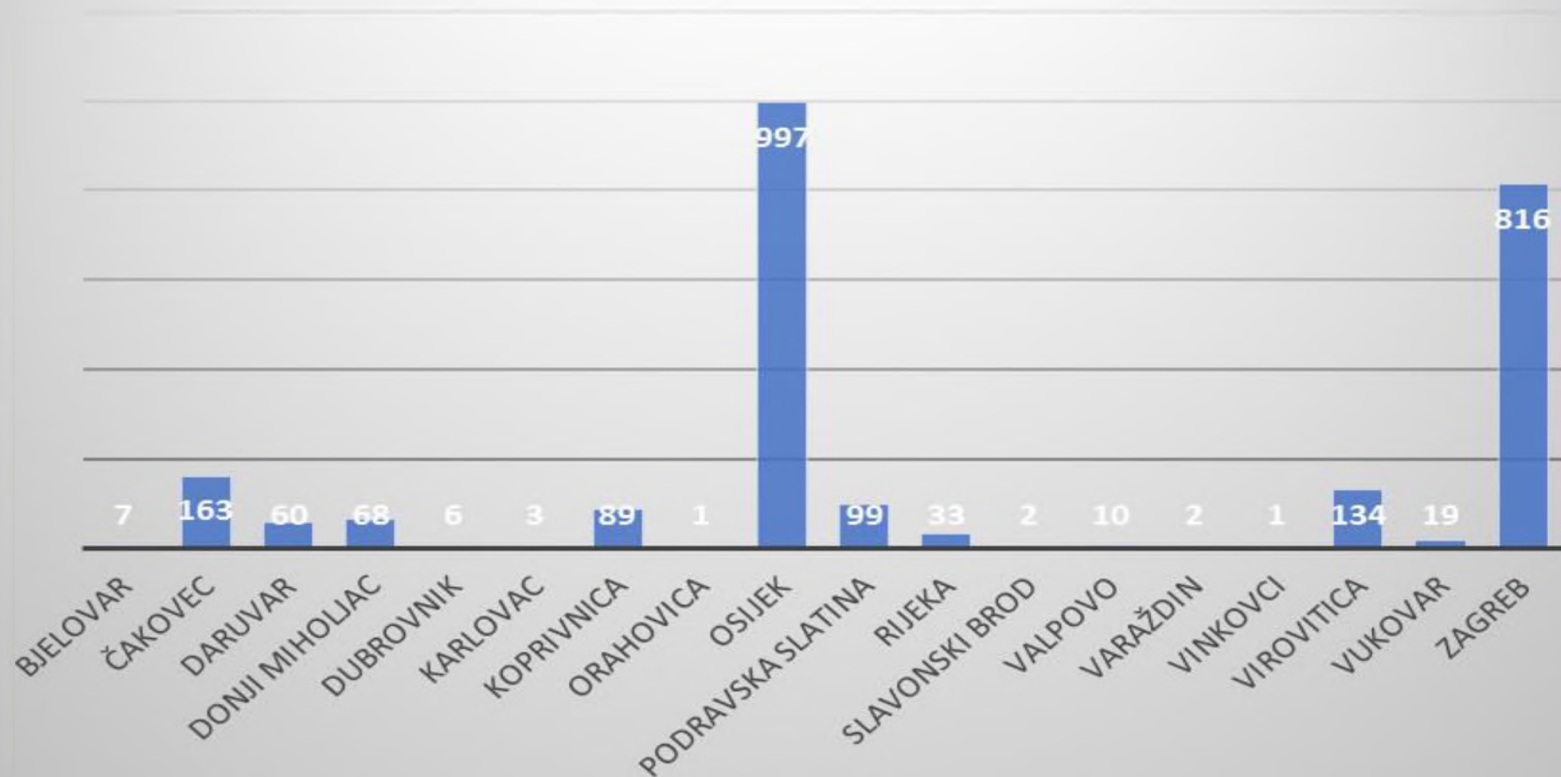
Auschwitz žrtve i preživjeli

Gotovo nema židovske općine u Hrvatskoj iz koje Židovi nisu poslani u Auschwitz

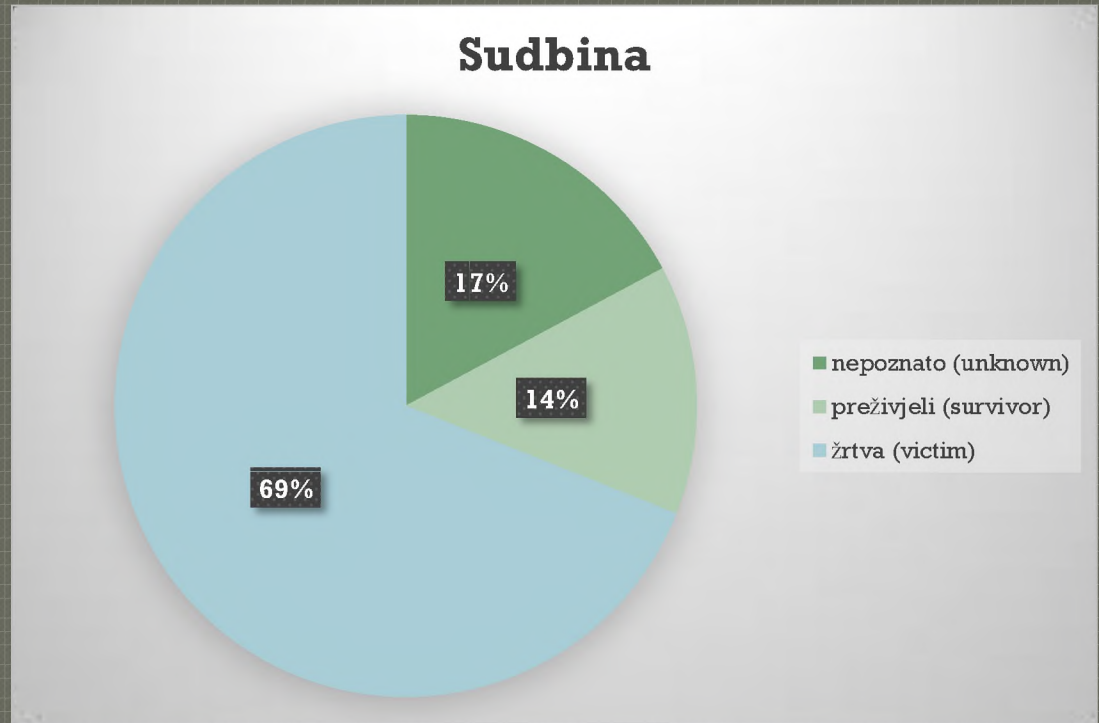
Auschwitz broj stradalih po općinama

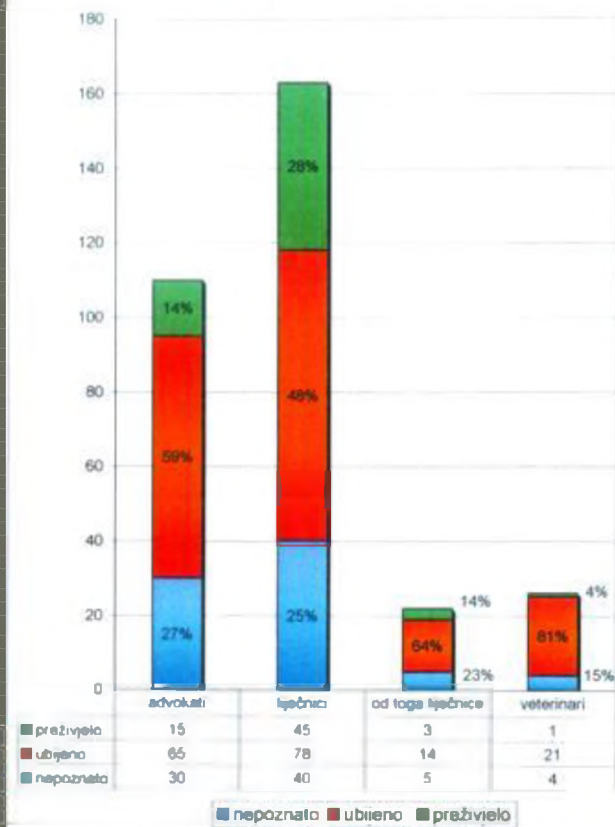
Baza podataka žrtava Holokausta u Hrvatskoj

Row Labels	Count of Sudbina
nepoznato (unknown)	3074
preživjeli (survivor)	2480
žrtva (victim)	12340
Grand Total	17894

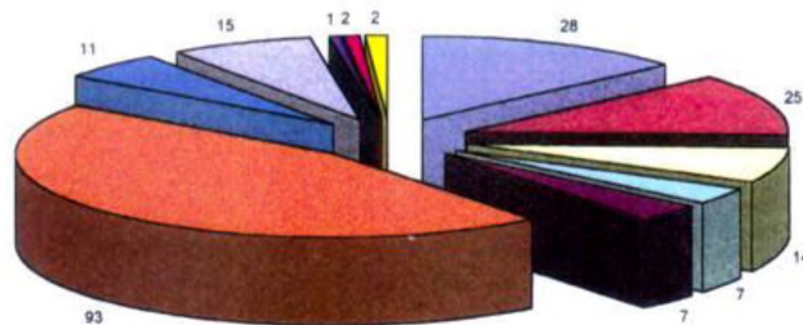

Preživjeli židovski stručnjaci

Number of Holocaust survivors (1998)
From different camps in Germany, NDH, Italy,
Hungary and other contries

- German
- NDH
- refugee camps
- working camps
- war prisoner
- Rab camp -Italy
- Camp in Hungary
- Camp in Italy
- Camp in France
- Camp in Albania
- Ghetto

Lustig Branko

Boris Braun - govor u
Jasenovcu

Konstein Oto i supruga

Viculin Jelena

Marko Weiss, predsjednik
ŽO Virovitica

